

Com entendre Beirut, 1982*

IBRAHIM ABU-LUGHOD

El dia 6 de juny de 1982, Israel va iniciar formalment l'invasió del Líban. De fet, aquesta guerra ja havia començat el dia 4 ó 5 amb «raids» aèris massius sobre ciutats libaneses i camps palestins, així com damunt objectius militars concrets. Encara que les operacions militars sistemàtiques conjuntes entre l'exèrcit, l'armada i les forces aèrees es van interrompre formalment amb l'alt al foc del 12 d'agost de 1982, la realitat és ben diferent. L'exèrcit israelita continua desplegat al Líban i actualment està implicat en diferents formes de guerra contra la resistència palestina i libanesa. Però encara que acceptéssim que la guerra va finalitzar entre el 12 i el 13 d'agost del 1982, aquesta seria la seva guerra més llarga i, probablement, la més costosa, tant en termes morals, polítics com econòmics.

A primera vista, això pot semblar paradoxal. És prou clar que els adversaris en aquesta guerra, Israel i els seus oponents palestins i els nacionalistes libanesos, eren desiguals desde tots els punts de vista. Israel és una societat d'aprox 4 milions d'habitants, amb una economia nacional i una estructura fortament organitzada, podria mobilitzar mig milió d'homes i dones en les seves guerres (més de 100.000 soldats van ser mobilitzats en l'invasió del Líban). Té una vasta i sofisticada força aèria, suministrada completament per els EUA, i que està considerada pels experts com la més important a tot l'Orient Mitjà. I, per primera vegada en la història dels seus atacs als Estats Arabs, Israel utilitzà les seves unitats navals, en coordinació total amb les forces de terra i aire, per bombardejar fonamentalment objectius civils.

La guerra d'Israel va ser principalment contra l'Organització per l'Alliberament de Palestina (OAP) i les seves bases, en el Líban, i el Moviment Nacional Libanès (MNL). Mentre, els estrats socials que sostenen la OAP poden ser identificats amb relativa facilitat, identificar els del MNL és més problemàtic. La comunitat palestina al Líban no excedia de 450.000 habitants, la majoria dels quals eren aquells que van ser expulsats de Palestina al 1948 i els seus descendents. A aquests s'els van afegir uns quants milers que van marxar cap al Líban des-

(*) Traduit per Anna Borrull de la revista «Race and Class», volume XXIV, Number 4, Spring 1983. «The meaning of Beirut, 1982», per Ibrahim Abu-Lughod, Membre del Consell Nacional de Palestina i Professor de la Universitat de Ciències Polítiques de Northwestern, Evanston, Illinois (EUA).

prés de la seva expulsió de Jordània al 1970-71. Però no es poden fer paral·lelismes amb la base del MNL, perquè el Líban ha estat sotmés durant molts anys a processos de fragmentació nacional que van culminar en la guerra civil dels anys 1975-76. L'impacte d'aquesta fragmentació esdevingué evident en el curs de l'invasió israelita del Líban. Durant la guerra, era força senzill identificar els tres grans tipus de resposta al Líban: els nacionalistes afiliats al MNL, que constituïen un dels principals objectius d'Israel, els benestants, clarament identificats amb el govern i l'Estat i que responien prou positivament a les pressions d'Israel, i els col·laboracionistes, tipificats per el Major Saad Haddad, amb les seves milícies aprovisionades i controlades per Israel i els falangistes, que ajudaven activament a la màquina de guerra israelita mentre aquesta mutilava el Líban. Així com la força de cada un dels grups pot ser clarament identificable, la qüestió de com la utilitzen de forma efectiva diferia considerablement. La força fonamental del MNL es trobava a Beirut i al Sud. El MNL, desprovist d'una efectiva organització a nivell econòmic, polític i social i un tant difús, no va ser mai capaç de mobilitzar les seves forces tant efectivament com ho va fer el moviment palestí. Aquesta diferència es va fer evident durant l'organització de la defensa palestino-libanesa contra l'exèrcit invasor israelí. Només es va poder mobilitzar a 50.000 militants, equipats modestament (la seva arma més avançada era el tanc T34) i sense una força aèria de cobertura contra el poder de l'aviació israelita. Mentre Israel podia, en cas de necessitat, mobilitzar les seves reserves, els defensors palestins i libanesos no tenien a qui mobilitzar.

El contexte polític de la invasió israelita tampoc era favorable als moviments palestino-libanesos. Israel recollia els fruits del seu tractat de pau amb Egipte, poguent suprimir qualsevol manifestació de suport públic a favor dels palestins i dels libanesos.

Jordània havia estat immobilitzada durant tant de temps que el seu suport també va ésser efectivament restringit. Irak estava totalment compromés amb el seu conflicte amb Iran. Només Síria podia haver afrontat els atacs dels israelites: tenia una «força de disuasió» al Líban de més de 30.000 soldats; el seu territori va ser ocupat per Israel, ha estat un adversari de fa molt temps del sionisme i d'Israel i va ésser un pilar del «Front de Fermesa». Però tant aviat com va començar la invasió del Líban va esdevindre evident que tampoc Síria ni la seva «força de disuasió» jugarien el seu «rol» històric. Una combinació entre els senyals tranquil·litzadors d'Israel i els EUA, i el càlcul dels costos d'una confrontació al Líban, fet pels mateixos siris, produí una ràpida retirada militar.

I

Càlculs racionals, militars i polítics, van suggerir que la batalla estaria acabada quasi abans de començar-la. La facilitat amb què Is-

rael ocupà i invadí el sud del Líban, suggeria que la defensa de Beirut era una tasca impossible. Era només qüestió de dies que els israelites acabessin amb la defensa palestino/libanesa. Fins i tot per aquells dies, els líders de les forces conjuntes reconeixien, a la tercera setmana de juny, que la caiguda de Beirut era inevitable. Això va produir, el 23 de juny, la primera proposta palestina per un alt al foc permanent i segur, la neutralització i el compromís de retirar totes les forces de la OAP de Beirut. Israel —i els EUA— refusaren l'oferta palestina per un gran nombre de raons complexes. El seu refús, possibilità que els palestins/libanesos montessin la successiva defensa de la ciutat creant les condicions perquè Israel i els EUA acceptessin una oferta, essencialment igual a la primera —dos mesos més tard i després d'una gran quantitat de víctimes i perjudicis a la ciutat.

En els deu dies que van del 21 d'agost al primer de setembre del 1982, esdevingué una fase decisiva en el conflicte palestí/sionista i en el conflicte àrab/israelí. Durant aquests deu dies, i segons l'acord portat a terme per l'ambaixador Philip Habib en nom dels EUA, aproximadament 15.000 militants palestins, líders de l'OAP i els seus funcionaris, van abandonar la ciutat i es van dispersar per diferents localitats dels Estats àrabs ja preestablertes. Aquesta nova fase està encara per desenvolupar-se, i el nostre objectiu en aquest treball es el de valorar els esdeveniments que van culminar amb l'èxode palestí de Beirut i l'ocupació israelí del Líban. Fora interessant configurar la història palestina i àrab des d'els esdeveniments de 1948.

II

La guerra israelo-palestina al Líban va ser tan llarga i probablement tant costosa que no ha estat cap sorpresa pels observadors experts en els conflictes àrabs-israelís. La hostilitat entre aquests dos adversaris es històrica, llarga i aparentment total. Només la defecció decisiva i total d'un d'ells pot donar la seguretat necessària a l'altre. Això, evidentment, no ha estat vàlid per la confrontació entre els Estats àrabs amb Israel. El seu conflicte, vist desde les seves múltiples dimensions, resta derivatiu, secundari i fins i tot persuasivament fàcil de resoldre. Desde l'assentament sionista del segle XIX a Palestina, els palestins s'han enfrontat, infructuosament, als colons sionistes. L'història de Palestina que, des d'un principi, sota el Mandat Britànic, va ser adreçada a transformar-se en la Llar Nacional Jueva, era una història de revoltes i aixecaments constants, per part dels àrabs-palestins, per intentar deturar la fundació d'Israel. Es van mantindre persistentment fins el 1948, quan van patir la seva primera defecció decisiva i el govern va ésser destruït. L'història del poble palestí, subsequent al seu èxode de Palestina, és una història variada. Fins al 1967, i a efectes pràctics, no van tornar a reaparèixer en escena com una força activa polític/militant a la recerca de la seva identitat política.

Aquest oblit polític, que va de 1948 a 1967, semblava donar validesa a les pretensions israelites en el sentit de que el conflicte era més aviat un conflicte amb els àrabs que amb els mateixos palestins. És important remarcar que els sionistes havien mantingut que Palestina era una terra despoblada i, inclús en els enfrontaments amb els palestins, negaven la seva presència desposseint-la de la seva identitat nacional; el seu conflicte, i el d'Israel, era amb els àrabs i per tant era amb ells amb els que s'havia de negociar la disposició de Palestina. La intensa hostilitat d'Israel cap a l'OAP és simplement un índex del seu rebuig a la presència palestina a la zona i de les seves reivindicacions sobre aquestes terres.

La fugida de Palestina, i l'oblit polític en el que van caure els Palestins, va suposar —durant un temps— que no hi hagués cap contacte, ni polític ni militar entre els palestins i els seus adversaris israelís. Si va haver alguna relació va ésser, només, a través d'algun intermediari àrab. Fins el 1967 no va haver-hi cap confrontació directe entre els dos adversaris. El primer encontre decisiu en aquesta nova fase, va ésser la batalla de Karameh (març del 1968), quan l'exèrcit israelí va fer front, per primera vegada des de 1948, a una força nacional palestina diferent encapçalada per Al Fatah i el Front Popular per l'Alliberament de Palestina. La batalla de Karameh va ésser entesa, tant per l'opinió mundial com pels mateixos adversaris, com la renaixença de la confrontació «long-dormant» (*) dels àrabs-israelites sobre el destí de Palestina. Van seguir altres enfrontaments, algunes vegades fortuits, o sistemàtics o sota l'ombra de les guerres entre un, o varis Estats àrabs i Israel, com la guerra de desgast de 1969-70 i la de 1973. I una il·lustració més dramàtica de l'hostilitat entre els dos adversaris primaris és la de març del 1978, quan Israel va invadir el sud del Líban intentant, infructuosament, destruir la capacitat palestina de combatre l'exèrcit israelí.

Però el punt culminant de la confrontació entre les dues societats és la batalla de Beirut; allà, els dos oposats estaven essencialment sols en una batalla que conformaria, per els anys vinents, el destí de la lluita palestí-sionista. Indicava també la recuperació de la comunitat palestina al Líban desde els traumàtics esdeveniments del 1948 i les seves conseqüències, i havia superat l'objectiu d'Israel d'eliminar-los com a força política que determinés el destí de Palestina. No és accidental que el president Reagan anunciés la seva iniciativa de pau —conegut més tard com el Pla Reagan— el dia 1 de setembre, precisament quan el president Yassir Arafat navegava en un vaixell grec cap a un futur desconegut. És possible que Reagan, juntament amb els israelites, arribés a la conclusió de que la persistència palestina durant els darrers quinze anys, havia tocat sostre, i havia arribat el moment d'efectuar el políticidi palestí. D'aquí que el plan del president Reagan exclusiu explícitament, sota cap circumstància, la pos-

(*) En francès a l'original.

sibilitat d'un Estat palestí i va demanar a Jordània l'assumir el paper de negociador amb Israel sobre el destí de Palestina i els palestins.

Les estratègies palestines de confrontament amb Israel, a través d'una guerra d'alliberament nacional, tant a nivell militar com en el terreny polític i diplomàtic, arrebatant als Estats àrabs l'iniciativa de mobilitzar, organitzar, i determinar el destí de Palestina i els palestins, havien demostrat un remarcable èxit en els darrers quinze anys i va generar un consens internacional de suport als drets palestins. I va ésser aquest succès que portà Israel cap a Beirut; la subsegüent batalla va ser el final d'una fase del encontre palestí-sionista. Desde el nostre punt de vista, el final va ser fatídic, encara que per la resolució de la lluita palestina va ser pitjor l'èxit d'Israel en trencar el creixent contacte —positiu i negatiu— entre els dos antagonistes principals. Israel havia triomfat un cop més en efectuar una escletxa que trigarà molt temps en tancar-se.

III

La comunitat palestina al Líban, de la que la seva destrucció era el principal objectiu de la guerra, simbolitza un significant succés de Palestina, i una experiència en el exili. Aquesta comunitat havia viscut al Líban desde el 1948 suportant interminables infortunis, molt eloqüentment reflexats en la obra de Fawatz Turki's «Els desheredats: diari de l'exili palestí», així com en molts altres treballs. El seu control per part de l'aparell de seguretat libanès, la seva opressió econòmica i social i la seva presència en una forma de govern inestable a causa de les desavinences internes, contribuïen significativament al seu profund sentit d'alienació i a la retenció de la seva identitat específicament palestina. La inhabilitat o intransigència del sistema econòmic, polític i social libanès per integrar aquesta comunitat feia més profunda i llunyana la seva acomesa d'alliberament nacional. I això es va intensificar i augmentar amb l'arribada de més militants palestins, particularment després del 1969-71. Va ésser durant aquests anys crítics que la comunitat palestina al Líban va ser capaç d'alliberar-se per ella mateixa dels impediments de l'aparat de seguretat libanès, capaç d'organitzar els seus afers, particularment en els assentaments palestins (eufemísticament anomenats camps de refugiats) i d'iniciar programes d'acció social, econòmica i cultural que mantindrien i desenvoluparien. L'aparició eventual de les oficines de l'OAP a Beirut culminà la lluita de la comunitat per la identitat i per l'autonomia i la proveï d'un lideratge tant simbòlic com efectiu.

Des d'un principi, van ser cuidadosament fomentades les múltiples i diverses activitats de l'OAP, tant socials, econòmiques, mèdiques, educacionals, culturals i polítiques, així com les institucions militars. Les activitats polítiques de l'OAP estaven representades per institucions tals com: algunes empreses econòmiques, que proveïen

de treball i formació professional a prop de 5.000 palestins (i libanesos pobres); la Palestinian Red Crescent Society's amb facilitats mèdiques i de salut pública, la qual provia d'assistència mèdica gratuïta tant als palestins com als libanesos; música; grups literaris i culturals; escoles i instituts vocacionals; i centres de comunicació, desde el Centre d'Investigació Palestí fins a la Red Radiodifusora Veu de Palestina.

Evidentment la comunitat palestina al Líban havia superat els efectes del traumàtic èxode de 1948. Havia establert una identitat nacional amenaçada, per una banda, per l'absorció israelita de Palestina i, per l'altre, per l'afebliment degut a l'impuls assimilacionista dels Estats àrabs, establint la infraestructura necessària per la continuïtat i viabilitat de la lluita palestina. Els palestins, l'any 1982, no podien hissar la seva bandera a cap lloc del món i cantar el seu himne nacional, fer plans d'estudis per als joves palestins, o defensar el seu art, la seva música, la seva literatura, sense estar amenaçats o controlats per l'aparell de seguretat d'algun estat. Només al Líban la comunitat palestina podia expressar totalment la seva identitat nacional sense por a l'Estat. Aquesta llibertat de pensament i d'acció va contribuir, en gran manera, al sorgiment d'una comunitat veritablement lliure, plenament conscient de la seva identitat i preparada per actuar i conformar el futur sobre aquestes bases. Per tant, en aquest sentit, els palestins al Líban havien recíprocament creat una societat palestina a l'exili, vinculada pel seu passat i potser només la seva història, però plenament compromesa a crear un futur en consonància amb els seus valors i les seves aspiracions. La societat palestina que va ésser destruïda per Israel al 1948 i aquella que resisteix sota el control militar israelí a Cisjordània i a Gaza, així com aquella que existeix al marge de la societat i cultura àrab, estava en procés de ser reconstruïda al Líban. Era aquesta societat la que esdevingué el focus central dels palestins arreu del món. Per ser un palestí, en el ple sentit del terme, es tenia que anar, visitar i actuar recíprocament amb els palestins al Líban; aquesta comunitat era la substitució tant de Palestina com del sentiment nacional palestí.

Dos factors addicionals reforcen el significat de l'experiència palestina al Líban. La primera és, obviament, la experiència política que tingué lloc en terres libaneses. Es feia palés que tots els grans grups palestins, que constitueixen l'OAP, eren presents al Líban. Un objectiu crucial del moviment palestí ha estat l'establiment d'una societat democràtica a Palestina. Això no era una utopia, un somni a realitzar en el futur. Els palestins entenien que l'intent d'una política democràtica devia ser practicat «in situ». Cada assentament palestí en el Líban estava controlat per un comitè escollit per els residents de l'àrea, i els investigadors estaven sovint impressionats pel fet de que cada comitè representava una gran varietat de tendències polítiques. El fet de que les organitzacions de professionals, comerciants i de masses estessin instal·lades al Líban, indicava també que els seus

líders asumien aquesta diversitat com a resultat de la competència entre els partits polítics. Tots els líders palestins, eren responsables de llurs components i la seva accessibilitat ajudava considerablement al procés de formació política. Podria dir-se, sense exagerar, que els palestins al Líban gaudien d'un grau de participació política molt més alt que en qualsevol altre sistema polític àrab.

La presència organitzada dels palestins al Líban esdevingué un important focus d'atenció i d'inspiració pels palestins que vivien sota l'ocupació. I la seva situació era, sobretot, d'interès i concerniment cap a la avantguarda palestina, ja que el principal objectiu era l'alliberament de Palestina. El suport moral, polític i material cap als palestins asediats sota l'ocupació, va vindre desde Palestina, la regió i el món sencer. Una desproporcionada part d'aquesta ajuda va vindre desde el Líban i va ésser canalitzada a través de la direcció palestina allà.

Per tant, hom pot parlar de la renaixença palestina al Líban: una renaixença que va crear un Estat en l'exili, dirigit per un lideratge nacional que articulava i estimulava la lluita de la població palestina dispersada i ocupada, que cuidava i desenvolupava una part d'aquesta comunitat i extenia considerablement l'assistència cap a altres comunitats, amenaçant d'aquesta manera el persuasiu control israelita. La seva continuació va donar *el mentis* a les reivindicacions d'Israel, solidificant el nacionalisme palestí i legitimant una via internacional d'assistència en la restauració dels drets palestins. La guerra d'Israel contra la comunitat palestina al Líban no era un intent de destruir una societat palestina endarrerida, sinó la destrucció de un Estat que evolucionava gradualment cap a la democràcia i que podia esdevindre el nucli d'una Palestina independent. Quan Israel parlava de la destrucció de la infraestructura de l'OAP, significava la destrucció de les bases institucionals del poble palestí al Líban; l'expulsió dels dirigents palestins del Líban, va ser un intent de paraitzar el procés d'alliberament de la base nacional palestina.

IV

Mentre tant palestins com libanesos sofrien els efectes de la guerra, existien diferències significatives en les intencions d'Israel cap a cada una d'aquestes comunitats. En general, els atacs d'Israel no diferenciaven entre els blancs militars i els civils —la devxastació d'hospitals i clíniques, escoles, establiments comercials i industrials, i vivendes arreu del Líban ocupat ha estat ampliament documentat i il·lustrat. Sens dubte, Israel va intentar destruir no tant sols la «infraestructura dels palestins», sinó també la dels libanesos. Entre aquesta política general de càstig sense ordre ni concert, es detecta un patró més sistemàtic i estudiat de devastació i destrucció. Acceptem que les comunitats palestina i libanesa estaven barrejades a les ciutats de

Tir, Sidó, Navatíyeh i Beirut, així com a altres petites àrees. Seria extremadament difícil pel millor estrateg militar determinar, en aquestes àrees, els establiments, barris i veïnat palestí. Aquí la devastació va ser total, i les víctimes dels raids aèris i bombardeigos foruits de la artilleria i els canons incluien tant a libanesos com a palestins.

On els palestins eren més visiblement segregats voluntàriament o com a resultat del procés històric d'assentament de refugiats, com els assentaments de Rashidiyeh, al-Bass, Bourj el-Shamali, Ain el-Hilweh, Bourj el-Brajneh, Sabra i Shatila i altres, l'objectiu d'Israel va ésser el de destrucció total i absoluta. Les parts dels assentaments palestins que no van ser demolides pels sistemàtics raids aèris i els bombardeigos van ser arrasades a ran de terra, per sobre dels cossos dels morts i dels ferits. Mentre les estimacions varien, els observadors internacionals coincideixen que més del 70-80 per cent dels assentaments palestins al Líban han estat destruïts, desahuciats o s'han quedat sense llar.

Després de subjugar el Líban, Israel proseguí la seva política d'anihilació acorralant la població masculina palestina. Cada palestí de més de 12-13 anys era empresonat i portat o embarcat cap a centres d'interrogatori tant al Líban com a Israel. Més de 6.000 són actualment al camp de concentració d'Ansar, a les afores de Nabatiyeh. A tots s'els ha refusat la protecció que aporta la IV Convenció de Ginebra sobre presoners de guerra.

La conclusió a la que van arribar els observadors internacionals pel que fa a les intencions i pràctiques de l'exèrcit israeli, i que va ésser reconeguda durant la guerra, tant pels palestins com pels libanesos, és ineludible: l'objectiu d'Israel només es podia interpretar com un etnocidi contra els palestins al Líban. Aquells que no van morir en el curs de la guerra, eren culpables d'un crim de «status»; ser un palestí en el Líban ocupat per Israel era ésser un criminal —igual que els jueus a l'Alemanya nazi—. El fet de que Israel definís a cada home palestí com un terrorista o com una persona «conectada amb l'Organització per l'Alliberament de Palestina» per justificar el seu empresonament, sinó la mort, afegeix més pes a la càrrega de l'etnocidi.

L'implacable persecució d'Israel a les bases institucionals de la OAP i als seus líders, significava també la destrucció de totes aquelles institucions que mantenien la cultura palestina en el més ampli sentit del terme d'identitat, literatura, música, art i educació; tant incondicional era l'objectiu d'Israel de destruir la singular base del poble palestí. La varietat d'editorials, llibres, diaris, la creativitat en l'art i la música que caracteritzava a la comunitat palestina al Líban no era tant sols determinant pel manteniment de la seva identitat cultural, sinó també per a tots aquells palestins que vivien sota l'ocupació en l'exili. La seva destrucció era un intent de debilitar la capacitat de tots els altres palestins per expressar llurs realitzacions i la seva sin-

gularitat cultural. En aquest sentit, la guerra del Líban va ésser, sinó d'una manera plenament intencionada, un genocidi cultural contra el poble palestí.

Però aquesta és una dimensió adicional, i purament libanesa, de la destrucció israelita del Líban ocupat. Realment, una bona part de la infraestructura del Líban va ser destruïda durant la guerra, però més destruïció va significar per les classes baixes libaneses que per les classes mitges i altes. Els pobres i les classes baixes del Líban, tendien a viure als voltants de les ciutats, al costat dels palestins —amb qui generalment compartien el seu «status» de pobresa—. Mentre això era una realitat pràcticament per tot el sud del Líban, era especialment cert en els voltants del mateix Beirut. El que es va anomenar el «cinturó de la pobresa» que voltava Beirut, agrupava tant pobres libanesos com palestins. Israel va portar la guerra de tal manera, que va infligir igual càstig a ambdós grups. Quan es va fer el balanç final de la guerra, era evident que els pobres libanesos havien sofert desproporcionadament, tant en pèrdues humanes com en propietats, en relació amb les classes mitjana i alta. La tàctica d'Israel durant el setge de Beirut va ser fer ús de les profundes divisions de classe al Líban. Coneixent que només la classe mitja i l'alta podia tenir ventatge amb aquesta opció, van fer una crida als «habitants» de la ciutat per fugir, resguardant les seves vides, a través d'itineraris de «salvament» pre-assignades. De fet, aquestes rutes estaven protegides per l'exèrcit israelita per facilitar la sortida d'aquelles classes que podien permetre's el luxe de viatjar i establir-se en àrees més acomodades —i cares— del Líban. Menys d'un terç del milió d'habitants de Beirut van acceptar l'oferta; els analistes han destacat el número desproporcionat de beirutís de classe mitjana i alta que van abandonar la ciutat.

La diferenciació entre classes esdevingué més notable un cop l'exèrcit israelí invadí la ciutat. L'arrest i empresonament de libanesos juntament amb palestins estava en relació amb la seva classe social. És molt difícil d'identificar a presoners libanesos pertanyens a la classe alta o mitjana; generalment, els presoners de guerra vénen de la classe més baixa, pels quals la seva oposició a Israel significava també una oposició al sistema econòmic i social libanès, altament estratificat. En aquest sentit, per tant, l'intervenció d'Israel al Líban estava relacionada amb la seva voluntat de participar en el restabliment d'aquest sistema altament estratificat.

V

En termes amplis, la lluita palestina contra el sionisme i Israel podria considerar-se com una lluita nacional que oposava dos moviments nacionalistes, cada un contra l'altre per la possessió i organització política d'un domini específic, Palestina. Els palestins han mantingut sempre que la seva lluita contra Israel té una altra dimensió:

la anti-imperialista. Després de tot, el sionisme com a moviment colonial va ésser sostingut, i inicialment dut a terme, per Gran Bretanya. Israel va expandir el seu territori en part com a resultat dels seus lligams amb França en els anys 1950 i 1960 i eventualment esdevingué un poder dominant a l'Orient Mitjà com a resultat de l'únic suport que l'hi oferien els EUA. La promte internacionalització de la qüestió palestina va ésser un comentari de l'aconsegiment del moviment sionista en lligar el seu triomf eventual amb el sistema de potències occidentals.

Els palestins només després de 1968 van generar eficaçment un sòlid suport per la seva causa dels sistemes socialistes i dels no-alineats. En el mateix món àrab, els palestins han lligat sempre un final exitós de la seva lluita amb una comunitat nacional àrab movilitzada i coordinada. Però aquesta comunitat està organitzada en un sistema d'Estat que no assignava necessàriament una prioritat similar a la qüestió palestina; amb el temps, en efecte, la majoria dels Estats àrabs van començar a veure amb interès creixent un final del seu conflicte amb Israel, del qual actualment accepten obertament la seva legitimitat. Però els palestins continuaven pressionant per una col·laboració activa amb els àrabs.

Per raons no necessàriament vinculades a la qüestió de Palestina, va sorgir un moviment nacional libanès que va desenvolupar-se gradualment en un moviment nacional d'alliberament. Era clarament solidari amb la restauració dels drets palestins, però el seu principal objectiu era la transformació del sistema econòmic i social, de base confessional i controlat per l'«èlite», del mateix Líban. Reconeixent la forta relació entre aquest sistema i l'imperialisme, entenia a més que aquest canvi reformista i pacífic era molt poc probable. A nivell d'objectius, tant els nacionalistes libanesos com els palestins, compartien objectius —i enemics— similars, sinó idèntics. Per ambdós grups, la visió política del futur era la d'un estat democràtic no sectari. Però no sols compartien els ideals, a través dels processos de lluita de cada moviment, van forjar i reforçar els seus vincles entre ells. Els palestins estaven convençuts de que Israel només podria ser transformat a través de la lluita armada, poc a poc els nacionalistes libanesos van començar a incorporar aquesta idea al seu vocabulari. I, amb el temps, van començar a fer ús de la violència revolucionària per intentar transformar el rígid Estat libanès. En la seva lluita van sol·licitar —i van obtenir— el suport actiu —moral, polític i material— del moviment palestí que havien organitzat entre ells. Cadascú tenia objectius diferents, però cada un guanyava força i hi havia una profunda comprensió de l'aliança entre els dos moviments d'alliberament.

Mentre el MNL tenia un suport substancial que superava les confessions religioses i les classes, el seu suport principal venia dels libanesos desheredats i els privats dels drets civil, que vivien a les àrees de concentració palestina. Entre els dos moviments es va desenvolupar una relació orgànica de suport mutu que va culminar en la for-

mació «de facto» de les forces conjuntes mentre Israel atacava al Líban. I, en aquest sentit, els palestins han tingut èxit amb la fússió de la seva lluita política nacional amb la lluita d'una comunitat nacional àrab —una fússió que no té precedent arreu del món àrab. Tal fússió, exemplifica l'assoliment dels palestins en regionalitzar la lluita palestina, sense la qual possiblement no podrien recedir en el seu esforç per establir un govern democràtic a Palestina. I va ser també això que possibilità, per els dos moviments, el establir, i de fet, sinó de nom, la única zona nacional alliberada des de la que ambdós moviments podien lluitar contra els seus oponents. La llibertat que els palestins gaudien al sud del Líban —és a dir, l'àrea que s'exten desde Beirut a les línies de l'armistici israelita-libanès— va ser possible gràcies a l'aliança orgànica dels dos moviments. Va ésser també l'àrea on es van començar a desenvolupar el nucli de les institucions nacionals libaneses sota el guiatge del MNL.

La guerra d'Israel contra el Líban va ésser, per tant, un intent de destruir la primera aliança entre els palestins i un moviment àrab de base nacional, així com també la primera zona nacional alliberada que hagués pogut desenvolupar un prototipus d'Estat nacional àrab lliure.

VI

El Beirut que Israel va determinar conquerir l'estiu del 1982 és una ciutat d'aproximadament un milió d'habitants de diversos i barregats antecedents. A través dels anys, la ciutat ha desenvolupat un «status» únic per ella mateixa. No serveix sols a les funcions normals de qualsevol capital, residència dels diferents departaments del govern, institucions culturals i educacionals, principal centre econòmic del Líban, sinó que les seves funcions creixien amb el desenvolupament del món àrab. L'eclipse de El Cairo va fer possible que Beirut esdevingués la capital regional del món àrab en termes de banca, comunicacions, editorials i un ampli ventall d'activitats culturals. I la població de la ciutat, desenvolupava les arts, atributs i obligacions que li donà a la ciutat la seva importància regional única.

Però la ciutat creixia i expandia les seves funcions, i els seus horitzonts van tindre lloc en un contexte d'autoritat governant que es destacava per la seva debilitat. El govern libanès va ésser sempre un xic discret amb les consideracions estructurals importants relacionades amb la realitat de la política libanesa; aquest no-intrusisme esdevingué inexistent en el moment que la ciutat va ésser el si de les forces democràtiques emergents, associats amb el MNL i l'OAP. Amb el temps, era clar que es bifurcarien entre un component autoritari, el Beirut Est, controlat implacable i metòdicament pel partit falangista i compromés amb l'establiment d'un —vagament definit— estat libanès cristià autoritari; i un altre component, el Beirut

Oest o Nacional, que era pluralista, no sectari, organitzat d'una manera molt més lliure i autònoma i compromés en un estat libanés que era a la vegada democràtic i no-sectari. El primer mirava cap a Israel, els EUA i la major part d'Estat àrabs autoritaris i conservadors per el seu suport i manteniment, mentre que el segon estava directament anclat en les comunitats àrabs nacionalistes i les comunitats alliberadores del Tercer Món.

El conflicte entre les dues parts de la ciutat reflectia les diferents visions del país en el seu conjunt. La guerra civil de 1975-76, entre altres coses, va tindre l'efecte de fer un Beirut Nacional autosuficient que coneixia les necessitats de la població. Sens dubte, la divisió de la ciutat va aprofundir i donar força a la identificació de la població amb la seva causa. El Beirut Nacional sabia que era el centre d'una població heterogènea, barrejada, compromesa amb un futur polític superior i diferent del de Beirut Est. Sabia també que el Beirut Est, guiat per les concepcions falangistes de l'estat i de la societat, estava determinat a fer qualsevol pressió per tal de portar al Beirut Nacional al naufragi. El sumistre d'aigua va ésser interromput molt avans de l'invasió israelí, però, cosa inapreciada per els observadors, el Beirut Nacional va començar a cavar pous per tota la ciutat, suficients per proveir d'aigua a més del 60 % de les necessitats de la població. Així, quan Israel va estrènyer el seu setge a la ciutat tallant totalment els suministres d'aigua, el Beirut Nacional tenia un sistema alternatiu que va permetre a la població mantindre's ferma. L'electricitat havia estat igualment tallada en el passat, i el Beirut Nacional utilitzà els seus propis generadors i llums de gas butà per il·luminar-se. Així, quan Israel va tallar totalment l'electricitat durant més d'un mes i mig, la població va usar els seus generadors de reserva i llums de gas. Quan els suministres de menjar es van tallar, el Beirut Nacional va aprendre que les seves facilitats d'enmagatzematge i els seus dipòsits tenien que expandir-se mentre que Israel s'assegurava de que no entresin aliments a la ciutat, aquests dipòsits i enmagatzemaments tenien les suficients provisions per aguantar l'escassetat.

Si la ciutat era capaç de resistir els repetits intents de l'exèrcit israelita per invadir-la —va haver-hi onze intents fallits— i per resistir els efectes d'un setge total que animava a la conquesta per la fam, la set i les enfermetats, va ésser gràcies al desenvolupament d'un sistema alternatiu guiat essencialment per una aliança del govern autònom de l'OAP i el MNL. L'Aliança estava basada en la voluntat popular, que es va manifestar durant el setge donant un suport total i disciplinat als militants defensors de la ciutat durant tot el setge de Beirut. I aleshores, al cap i la fi al arribar-se a l'acord concernent a la retirada de les forces militars de Beirut, la població va demostrar, per última vegada, la mateixa disciplina i acceptació al acomiadar-se amb llàgrimes als ulls i considerable emoció, dels militants que marxaven.

VII

Durant més de cent-cinquanta anys, el món àrab ha lluitat per transformar-se d'una societat sectària a un govern secular. Però manca resoldre moltes tensions ètniques/religioses/seculars; en alguns casos han estat accentuades per la problemàtica colonial i el desenvolupament desigual. Així, mentre l'imperi Otomà està mort, la seva base organitzativa —el sistema «millet»— continua afectant la política a l'Orient Mitjà. Fins i tot en les divagacions dels polítics àrabs i en els excessos dels règims militars —sovint minoritaris— sense oposició, l'ideal secular i no sectari es va mantenir com una norma. Al Líban el sistema «millet» esdevingué tancat com un estat constitucionalment confessional i modern arranjat fraudulentment per afavorir a sectes particulars. I a Palestina, la població àrab antiga va ésser desposseïda i desplaçada per a fer lloc a un estat que combinava efectivament les més «inútils» característiques del sistema medieval «millet» i l'estat modern colonial. Palestina ha estat transformada en un estat jueu en el que cristians i musulmans no poden, de fet, ser igual que els jueus. I és aquesta elecció sectària i dividida políticament la que produeix aquests estranys mandats i compromisos. Falangistes i israelís, fascisme i sionisme. Irònicament, tant el Líban com Israel han estat tipificats en els medis de comunicació occidentals com a compendi de democràcia.

El repte d'Israel venia dels palestins, que havien reivindicat particularment desde el 1968 l'establiment d'un estat secular que garantís la coexistència en un clima de igualtat tant per cristians, jueus i musulmans. El món ha associat la concepció secular a l'Orient Mitjà amb el repte palestí, i no importa com es veia la legitimitat d'una conducta secular dels palestins, sempre era una manera d'agafar-se amb la realitat israelita. El repte del Líban va vindre essencialment del MNL que reivindicava i «drive» per una transformació del Estat libanès de base confessional cap a un govern secular democràtic. Les dues conductes convergien essencialment a Beirut, on ambdós moviments van posar les seves idees a la pràctica.

No és necessari analitzar els dos moviments en gran profunditat avans de descobrir que tenen en compte les seves bases, quadres i avantguarda i el seu estat actual, ambdós moviments reflecteixen el seu caràcter pluralista i el seu «guiatge» cap a un futur secular. Però el que és menys conegut es que ambdós grups han tret les seves idees i inspiració de fonts que eren libaneses molt avans que l'establiment del estat modern del Líban o d'Israel. Un anàlisi acurat de l'origen i desenvolupament del moviment nacionalista àrab revela que les reivindicacions, per una base secular, d'un ordre polític nacional, té els seus orígens al mateix Beirut. Tornant endarrera a la meitat del segle XIX, els Bustanis i Yazijis que articulaven els objectius del moviment nacional àrab, aleshores directament contra l'imperi otomà, eren conscients de que només en el contexte d'un món àrab secular

podria reeixir una comunitat nacional en el establiment d'un govern progressiu que assegurés un desenvolupament democràtic de la societat i la cultura àrab. Aquest primer moviment no va tindre èxit, però les seves idees i conceptes constitueixen una part important i decisiva històricament de l'heritatge del nacionalisme àrab contemporani. El fet de que els partits polítics com el Ba'ath i el Partit Socialista Nacional de Síria i altres, hagin fet campanya per una plataforma de secularització, han estat guiats per diferents bases confessionals i han lluitat per traslladar les seves visions seculares en actes legislatives concretes, serveix per il·lustrar que la idea secular del moviment palestí i del Moviment Nacional Libanés, té una llarga i continuada història. Si Beirut va ésser el lloc de naixença de aquesta idea en el món àrab, va ésser també el lloc on aquesta idea es va posar en pràctica. La seva heterogeneïtat, el seu cosmopolitisme, la seva barreja d'ètnies, i l'habilitat de crear un sistema social i econòmic en consonància amb la conducta secular, eren un símbol important de les esperances àrabs ;un món àrab secular i democràtic. La ciutat conquerida per Israel i la dominació pels falangistes aliats d'Israel, va ésser un intent d'acabar amb la idea d'un govern secular en el món àrab i, igualment important, d'arrebatar al moviment secular un símbol important.

VIII

Israel no va esperar gaire abans de consolidar els guanys de la seva victòria militar contra els moviments nacionals palestí/libanesos. Fins i tot avans de la seva conquesta de Beirut, Israel va facilitar la tornada de l'aristocràcia feudal del sud del Líban. Mentre les seves ametralladores apuntaven cap a Beirut i el seu exèrcit voltava les casernes de l'exèrcit libanés, el Parlament libanés va fer la xarada de votar eleccions presidencials i va elegir Bashir Gemayel (poc després assassinat) com al seu nou president. Un govern controlat pels falangistes està en aquests moments funcionant i intentant reestablir l'ordre polític al Líban. L'alcanc de la col·laboració implícita dels Estats àrabs en aquestes activitats, resta per ser estudiada. Però els fets incontrovertibles queden: el Líban avui, com a resultat de l'invasió israelita, ja no és el sobrant del món àrab. Beirut no serà més la capital alliberada del món àrab; mai més servirà com a centre secular-democràtic d'una política futura ;mai més simbolitzarà al món àrab secular. Igual que els altres Estats àrabs, el Líban és ara un estat autoritari, amb diferents bases de societat religioses i culturals. D'una manera important, la base sectària de la societat és ara accentada per tots; el Líban no constitueix cap excepció; tots els estats de la regió compleixen la norma segons la qual la validesa estava amenaçada per les assumpcions teòriques i les pràctiques dels moviments nacionals palestino/libanesos.